

LUNDS UNIVERSITET

Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsa, vård och samhälle
Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi

Upplevda aktivitetsvärden i arbete med hundar i en daglig verksamhet för personer med förvärvade hjärnskador

Författare: Anna Olsson

Handledare: Lena-Karin Erlandsson

December 2011

Kandidatuppsats

Adress: Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi, Box 157, S-221 00 Lund

LUNDS UNIVERSITET
Medicinska fakulteten

Institutionen för hälsa, vård och samhälle
Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi

Upplevda aktivitetsvärden i arbete med hundar i en daglig verksamhet för personer med förvärvade hjärnskador

Anna Olsson

Abstrakt

Bakgrund: Studier visar att djurägare och människor som har hand om djur har färre riskfaktorer för att utveckla ohälsa. Djur används i Djur assisterad terapi (DAT) bland annat av Arbetsterapeuter vars aktivitetsbaserade åtgärder måste för att de ska vara terapeutiska utgå från för individen meningsfulla aktiviteter. DAT är ett nytt område i Sverige samt för arbetsterapeuter och forskning av högre evidensvärde saknas. Att studera upplevda aktivitetsvärde är ett sätt att mäta meningsfullhet. Denna studie har genomförts i en verksamhet för personer med förvärvad hjärnskada. Syfte: Att undersöka betydelsen för deltagarna att hundar är med i verksamheten genom att se vilka aktivitetsvärde de upplever. Metod: Mixad metoddesign; Oval-9 och fokusgrupp intervju. Resultat/Diskussion: Studien visar på att hundbaserade aktiviteter innehåller hög grad av inneboende symboliska, konkreta och självbelönande värde för deltagarna och bidrar därmed till deras upplevelse av meningsfullhet.

Nyckelord: Djur assisterad terapi, meningsfull aktivitet, arbetsterapi, aktivitetsvärden, Oval-9, hund assisterad terapi, förvärvad hjärnskada.

Kandidatuppsats

Avdelningen för arbetsterapi och gerontologi, Box 157, S-221 00 Lund

FACULTY OF MEDICINE

Lund University

Department of Health Sciences
Division of Occupational therapy and gerontology

Experienced Occupational Values working with dogs in a daily care setting for people with acquired brain injuries

Anna Olsson

Abstract

Background: Studies show that people in contact with animals have less risk factors for developing ill health. Animals are today used in Animal Assisted Therapy (AAT) with among others Occupational Therapists whose interventions have to be based on occupations experienced as meaningful to the individual to be therapeutic. Animal Assisted therapy is a new research area in Sweden and within Occupational therapy and it lacks research of higher evidence level. Looking at experienced occupational values is a way to operationalize meaning. This study took place in a day activity center for people with acquired brain injuries.

Purpose: To investigate the meaning the presence of dogs has to the participants by looking at experienced occupational values. **Method:** Mixed method design with Oval-9 and focus group interview. **Result/Discussion:** The study shows that the dog based activities contain high amounts of concrete, symbolic and self-rewarding occupational values for the participants and therefore contribute to their experience of meaningfulness.

Keywords: Animal Assisted Therapy, meaningful occupation, occupational therapy, occupational values, Oval-9, dog-assisted therapy, Acquired brain injury.

Bachelor Thesis

Division of Occupational therapy and gerontology, Box 157, S-221 00 Lund

Innehållsförteckning

Bakgrund	6
Betydelsen av delaktighet.....	7
Delaktighet i meningsfull aktivitet	8
Värde i aktivitet.....	8
Värde, mening och hälsa.....	9
Djurassisterad terapi och arbetsterapi	9
Arbetsterapeutens verksamhetsområde	12
Syfte	12
Metod	13
Studiekontext.....	13
Procedur.....	14
Urval.....	15
Datainsamling	16
Instrument	16
Fokusgrupp	16
Analys.....	17
Etiska överväganden	18
Resultat	18
Deltagarnas skattning av aktivitetsvärde i hundbaserad aktivitet	18
Deltagarnas upplevelser i hundbaserad aktivitet	19
Deltagarnas beskrivningar av värdedimensioner i hundbaserad aktivitet	21
Konkreta värden.....	21
Självbelönande värde.....	22
Symboliska värden	23

Diskussion	24
Metod diskussion	24
Resultatdiskussion	25
Hunden möjliggör utveckling av aktivitetsidentitet och kompetens	26
Hunden underlättar förhållande behandlare-klient	27
Hunden ökar möjlighet till inläring i terapi	28
Konklusion	29
Referenser	30

Bakgrund

Djur har sedan urminnes tider varit en betydelsefull del i människans liv och vice versa, men det är främst under de senare årtionden forskning har blivit mer medveten om djurs positiva inverkan på vår hälsa. Numera finns det flera studier som visar att djurägare och människor som har hand om djur har färre riskfaktorer för att utveckla ohälsa som till exempel: högt blodtryck, fysisk inaktivitet, upplevd ensamhet, stress etc. (Manimalsrapporten 2005; 2009). Djur har också uppmärksammats som användbara i så kallad Animal Assisted Therapy (djurassisterad terapi) (Therapet, 2011). Den första formen av djurassisterad terapi sägs ha kommit till på 1960-talet då en psykoterapeut med gott resultat använde sig av hundar i sin behandling av barn med autism (Beck-Friis, Strang & Beck-Friis, 2007). När djur används i vården idag skiljer man mellan djurassisterad terapi (DAT) och djurassisterad aktivitet (DAA). Skillnaden är att i djurassisterad terapi (DAT) används djuret i målinriktad behandling som avser förbättra individens kognitiva, fysiska, psykiska och/eller sociala förmågor och detta dokumenteras samt utvärderas. I djurassisterad aktivitet (DAA) används djuret istället för att ge motivation och stimulans till en viss aktivitet. Insatsen i djurassisterad aktivitet kan alltså vara lite bredare och mer diffus (Hultman, 2008). Det saknas dock en entydig begreppsapparat för beteckning av de skiftande typer av vårdformer som olika typer av djur är en del av idag (Silfverberg, 2009).

När det gäller djurassisterad terapi har flera gynnsamma effekter kunnat påvisas. Djurassisterad terapi ger psykiska effekter såsom ökat välbefinnande, ökad motivation till att utföra aktivitet och minskad oro och ångest (Beck-Friis et al., 2007) men också positiva sociala effekter såsom ökad social integration och kommunikation, samt ökad förmåga och motivation (Banks & Banks, 2002; Forslings, 2001; LaFrances, Garcia & Labreche, 2007; Mc Nicholas & Collins, 2000). En ökad fysisk aktivitetsnivå som en effekt av djurassisterad terapi har lyfts fram bland annat i Herbert och Greenes studie från 2001 och medicinska effekter som minskat behov av läkemedel har påvisats (Höök, 2010; Beck-Friis et al., 2007). Vidare har man funnit ekonomiska effekter som ett minskat vårdbehov tack vare djurassisterad terapi (Norling, 2002). Sammanfattningsvis kan man konstatera att djurassisterad terapi på flera sätt kan vara gynnsamt för att sjuka/skadade individer ska kunna återfå/få aktivitetsförmåga och därmed ökad delaktighet samt livskvalitet och hälsa (Hultman, 2008; Manimalsrapporten, 2005; Miller Adams, 2010) men att mer evidensbaserad forskning behövs inom området (Manimalsrapporten, 2009). Den forskning som

gjorts hittills fokuserar dessutom i huvudsak på objektiva effekter av djurterapi och studier av vad som faktiskt upplevs av personer som deltar i aktiviteter där djur används i terapeutiskt syfte saknas.

Betydelsen av delaktighet

Grundstommen i arbetsterapi är övertygelsen att människan av naturen är en aktiv varelse och att delaktighet i meningsfull aktivitet är nödvändigt för att människan ska kunna bibehålla och utveckla sin hälsa och sitt välmående (Wilcock, 2005). Genom att vara aktiv och delaktig i sin omvärld får människan även en förståelse för både sig själv och sin omvärld (Kielhofner, 2008). Förlust eller avsaknad av aktivitet kan därmed få konsekvenser för individers hälsa och välmående (Polatajko & Townsend, 2007). Enligt World Federation of Occupational Therapists (WFOT, 2004) innebär arbetsterapi att främja hälsa och välmående genom aktivitet. De menar på att professionens primära mål är att möjliggöra så att människor på ett framgångsrikt sätt kan delta i sina dagliga aktiviteter. Vidare förklarar man att arbetsterapeuter uppnår detta genom att göra det möjligt för människor att utföra och delta i sådant som kommer att öka deras förmåga att leva meningsfulla liv eller genom att anpassa miljön så att den bättre stödjer deltagande. Aktivitetsförmåga kan definieras som huruvida en människa mentalt och fysiskt kan handla i en aktivitet (Polatajko & Townsend, 2007). I Socialstyrelsens svenska version av Classification of Functioning, Disability and Health (ICF, 2003) definieras aktivitet som en persons utförande av uppgift eller handling, och delaktighet som engagemang i livssituation. Definitionen av dessa begrepp skiljer sig lite från arbetsterapeutens aktivitetsperspektiv som innebär ett holistiskt synsätt av aktivitetsutförande vilket inbegriper de tre komponenterna: person, miljö och aktivitet. Inom den arbetsterapeutiska teoribildningen består var och en av dessa komponenter i sig av flera olika dimensioner som alla påverkar aktivitetsutförandet och delaktigheten (Kielhofner, 2008). Aktivitetsutförande definieras således som ett dynamiskt samspel mellan person, miljö och aktivitet. Den största skillnaden av ICF:s respektive arbetsterapiens perspektiv på aktivitet och delaktighet är att ICF inte ser till den subjektiva upplevelsen av delaktighet medan det inom arbetsterapi ses som en avgörande faktor för delaktighet (Polatajko och Townsend, 2007).

Delaktighet i meningsfull aktivitet

Huvudessensen i och målet med arbetsterapi är att möjliggöra aktivitet och delaktighet för att främja hälsa. Arbetsterapeuters aktivitetsbaserade åtgärder behöver dock, för att de ska vara terapeutiska utgå från för individen meningsfulla aktiviteter (Persson, Erlandsson, Eklund & Iwarsson, 2001). Det är i kopplingen mellan meningsfull aktivitet och hälsa som arbetsterapeutens unika expertis ligger. Meningsfull aktivitet - blir således professionens mest kraftfulla verktyg varför det är både arbetsterapiens medel och mål (Polatajko och Townsend, 2007). Meningsfullhet är ett abstrakt begrepp som kan definieras på flera olika sätt. Ett sätt är att betrakta mening som ett resultat av den upplevelse som fås genom delaktighet i aktivitet (Bigelius, Eklund & Erlandsson, 2010). Denna upplevelse kan benämnas aktivitetsvärde.

Värde i aktivitet

Begreppet aktivitetsvärde finns beskrivet i den så kallade ValMO modellen (Value, Meaning and Occupations model)(Persson, Erlandsson, Eklund & Iwarsson, 2001). Det är en begreppsmodell som bland annat beskriver vilka inneboende värden en aktivitet har för den som utför den. I ValMOs värdetriad beskrivs aktivitetens värden i tre dimensioner; konkret, symboliskt och självbelönande (Persson, et al., 2001). Konkreta värden är sådana som syns eller märks som utfallet av en aktivitet. Konkret värde i aktivitet kan till exempel vara att man framställer en produkt, att man utvecklar förmåga eller kapacitet eller att man undviker negativa konsekvenser genom aktivitet. Symboliska värden i aktivitet handlar om hur aktiviteten styrker eller ger uttryck för en persons identitet eller tillhörighet med en viss grupp eller kultur. Självbelönande värden är den omedelbara njutning och glädje som utförandet av aktiviteten innebär för personen. Upplevelser i aktivitet med mycket självbelönande värde kan innebära att man glömmer sig själv, tid och rum i ideala fall så till den grad att man blir helt uppslukad av det man håller på med; ett tillstånd av så kallat flow (Persson, et al., 2001). Ju starkare värde en aktivitet innehar för den som utför den desto mer motiverande är det också för den individen att utföra aktiviteten (Erlandsson & Persson, 2005). Motivation är en viktig faktor för att människan ska vilja utföra aktiviteter inte minst i rehabilitering (Saebu & Sørensen, 2010).

Värde, mening och hälsa

Upplevelse av värde i dagliga aktiviteter är en förutsättning för upplevelse av mening i livet som helhet (Persson, et al., 2001). I en studie av Erlandsson, Eklund och Persson (2010) har relationen mellan fenomenen; upplevda värde i aktivitet och upplevd meningsfullhet påvisats och styrkts. Värden genererade i enskilda aktiviteter bygger upp en generell upplevelse av mening i vardagen vilket i sin tur har betydelse för upplevelsen av hälsa (Erlandsson et al., 2010).

Upplevda värden i en aktivitet är mer här och nu, medan upplevd meningsfullhet uppstår först då aktivitetens värde kan förenas i individens livshistoria (Bigelius et al., 2010).

Antonovsky (1991) påtalar kopplingen mellan upplevd meningsfullhet och hälsa. Han menar att mening i tillvaron fås genom upplevelse av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet och att det är avgörande för en individs möjlighet att utveckla och bibehålla hälsa (Antonovsky, 1991).

Sammanfattningsvis tycks det vara av största vikt att arbetsterapeuten finner för klienterna meningsfulla aktiviteter att basera sin behandling på.

Djurassisterad terapi och arbetsterapi

Djurassisterad terapi är något som kan användas av flera yrkeskategorier så vad är utmärkande när just en arbetsterapeut använder det? Velde et al. (2005) tar upp ett försök att svara på denna fråga. De menar att det fanns antydning att arbetsterapeutens genom sin unika kunskap om aktivitet (dess inneboende komponenter och betydelse med mera) kunde använda djuren som ett redskap för att få ut så mycket mer av terapin jämfört med om den hade genomförts utan djuren. Velde och Fidler (2002) menar på att det som främst skiljer sig när djurassisterad terapi används av en arbetsterapeut är att man fokuserar på meningsfulla aktiviteter som bidrar till individens upplevelse av livskvalitet. Detta genom ett klientcentrerat arbetssätt där individens värderingar och behov utgör grunden för vilka aktiviteter som är meningsfulla och på vilket sätt de kan användas (Polatajko och Townsend, 2007). Velde och Fidler (2002) uttrycker att det unika som uppstår när en arbetsterapeut använder djurassisterad terapi kan styrkas om arbetsterapeuten utgår från arbetsterapeutiska praxismodeller i detta arbete.

Det kan vara olika typer av djur som används i djurassisterad terapi men mest förekommande i världen är häst och hund (Silfverberg, 2009). Det är dock fortfarande relativt ovanligt med djur i vården i Sverige om man jämför internationellt (Beck-Friis et al., 2007). Det är till exempel bara

några få år sedan de första vårdhundteamen utbildades i landet. Ett vårdhundteam består av en vårdhundförare och en vårdhund, och vissa av dessa nyutbildade vårdhundförare i Sverige är arbetsterapeuter. Höök (2010) presenterar hur några av de behandlingarna med vårdhund i Sverige fallit ut. Hon tar bland annat upp citat från läkare som uttalar sig om hur de kunnat skriva ut mindre behovsmedicin till oro och ångestfyllda patienter, omvårdnadspersonal som vittnar om mer motiverade, lugna och bland annat mer socialt välfungerade patienter och patienter som återfått förmågor vårdpersonalen länge givit upp hoppet om et cetera. Familjemedlemmar och närstående delger i boken hur deras sjuke anhörige verkar ha återfunnit livsglädjen, vill kommunicera med dem, klarar av att åter utföra saker de inte tidigare ville eller kunde. I flera av berättelserna Höök (2010) lyfter fram, uttalar sig även involverade arbetsterapeuter hur de sett att behandling med vårdhund har resulterat i att deltagare nu mycket bättre klarar av att utföra, och deltar i större utsträckning i, sina dagliga aktiviteter.

Velde, Cipriani & Fisher (2005) beskriver i sin forskningsartikel att det saknas studier av högre evidensvärde som visar varför, och på vilket sätt, djurassisterad terapi kan vara en bra metod att använda inom just arbetsterapi. I sin studie belyser Velde et al. (2005) vilken inverkan djurassisterad terapi kan ha sett från både arbetsterapeutens och deltagarens synvinkel. Detta är något som man tar upp att även det är ett område med väldigt lite forskning och kunskap kring. Velde et al. (2005) konkluderar att terapeuter identifierat flera fördelar som djurassisterad terapi i kunde innebära för patienternas möjlighet att delta i och dra nytta av den arbetsterapeutiska behandlingen. Bland annat såg man att: patienterna fick bättre motorisk- och sensoriskförmåga, ökad tolerans och vilja till att delta i aktiviteter trots upplevelse av smärta, patienters kognitiva förmågor förbättrades, upprörda patienter verkade mer avslappnade i aktiviteterna och patienter som inte normalt var motiverade till behandlingen upplevde förväntan inför nästa terapisession (Ibid). Vidare lyfter Velde et al. fram att arbetsterapeuter också kunnat se att den djurassisterade terapin gav fördelar i behandlingen i form av förbättrad social interaktion samt att det gav möjligheter för patienten att inta nya roller och att det genererade en mer hemlik miljö. Terapeuterna upptäckte även att patienterna fortsatte med de terapeutiska aktiviteterna under en längre period när djuren var närvarande vilket också ökade nyttan med arbetsterapin (Velde et al., 2005). Resultaten stämmer överens med det som kommit fram i Malmbergs studie (2008) där

hon intervjuat 15 utövande arbetsterapeuter i Sverige om deras syn på djurassisterad terapi och hur det fungerar som arbetsterapeutisk behandling.

Velde et al. (2005) tog dessutom upp att deltagares perspektiv på djurassisterad terapi i stor utsträckning stämde överens med de fördelar som arbetsterapeuterna hade identifierat. Förutom att deltagarna även uppgav att djurassisterad terapi "fick familjen att må bättre". Detta resultat menar Velde et al. antyder att djuren även underlättade för naturligt umgänge och delaktighet i aktivitet med, samt konversation mellan, familjemedlemmar och den drabbade individen. Ett resultat som är av vikt då det inte bara är den drabbade individen som ställs inför en ny svår situation när sjukdom/kris uppstår utan även familj och andra närstående påverkas (Gan, Campbell, Gemeinhardt & McFadden, 2006; Bowen, 2007; Visser-Meily, Post, Gorter, Van Den Bos, & Lindeman, 2006). Att relationer lyfts fram som viktiga av deltagarna i Veldes studie stämmer väl överens med det som Beck-Friis et al. (2007) tar upp om ensamhet och studier som visat på att medmänskligt stöd att få bli bekräftad, känna sig omtyckt och behövd har en stark inverkan på hälsan generellt (Beck-Friis et al., 2007). Att djur bidrar till att förstärka upplevelsen av socialt stöd och stimulerar till social interaktion är betydelsefullt eftersom den sociala kontexten ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv är en viktig faktor som i hög grad påverkar individens aktivitetsutförande och delaktighet i aktivitet (Polatajko och Townsend, 2007).

En aspekt som Malmberg (2008) tar upp är att ett krav för att djurassisterad terapi ska kunna motiveras till att användas inom arbetsterapi är att umgänge med djur är något som upplevs som meningsfullt av klienten. Malmbergs studie visar dock att djurassisterad terapi verkar ha stor potential till att kunna användas som meningsfull aktivitet inom ramen för arbetsterapi men att det saknas studier av högre evidensvärde för detta. Vidare belyser Malmberg att det saknas studier för hur dessa aktiviteter upplevs, om de bidrar till en upplevelse av meningsfullhet och därmed kan uppfylla kraven för att användas, inom arbetsterapi. Ett sätt att undersöka huruvida djurassisterad terapi kan vara meningsfullt är genom att mäta vilka värde som personer upplever i de aktiviteter som ingår i sådan behandling.

Arbetsterapeutens verksamhetsområde

Arbetsterapeutens område är brett men är det fortfarande till största delen inom rehabilitering som man är verksam idag (Christiansen, Baum & Bass-Haugen, 2005). Arbetsterapeuter möter därför i sitt yrke ofta personer som efter en skada, sjukdom och/eller livskris, ibland beroende på en bestående funktionsnedsättning, måste finna nya sätt att leva sina liv samt nya sätt att förhålla sig till sig själv och sin omvärld. Detta kan innebära såväl att finna nya meningsfulla aktiviteter som att finna och lära sig nya sätt att utföra dessa aktiviteter på (Christiansen et al., 2005). En grupp av personer som ofta drabbas av bestående funktionsnedsättning och dramatisk förändring i livet är personer som får en förvärvad hjärnskada. En förvärvad hjärnskada är en hjärnskada som uppstår efter förlossningen eller senare i livet på grund av olycka, förgiftning eller sjukdom. Skadan innebär att celler i hjärnan förstörs vilket beroende på skadans utbredning och lokalisering, kan få olika konsekvenser för en persons aktivitetsförmåga (Krogstad, 2010).

I södra Sverige finns sedan drygt tre år tillbaka en speciell dagligverksamhet som riktar sig specifikt till personer med förvärvade hjärnskador i vuxen ålder och där hundar ingår som ett viktigt redskap i behandling och daglig verksamhet. Hur deltagarna som medverkar i aktiviteter där hundar ingår upplever detta är dock inte studerat. Att undersöka hur dessa hundbaserade aktiviteter upplevs och identifiera vilka aktivitetsvärden de ger är därför angeläget bland annat för att finna evidens för huruvida de kan ses som meningsfull aktivitet och således kan vara användbara inom arbetsterapi.

Syfte

Studien syftar till att mäta och undersöka vilka upplevelser av värde, operationaliserat som värdedimensioner enligt ValMO modellen, som är relaterade till hundbaserade aktiviteter i en rehabilitering inom daglig verksamhet för personer med förvärvade hjärnskador.

Metod

Studien har en blandad metod design (Johnson & Onwuegbuzie, 2004) och baseras på data dels från ett frågeformulär OVal-9 (Erlandsson & Persson, 2010) samt på material från fokusgruppsintervjuer (Obert & Forsell, 2000). Studien innebar att deltagare i studien genomförde en aktivitet och graderade upplevelse av värde med hjälp av instrumentet OVal-9. För att fördjupa de individuella svaren och möjlighet att ytterligare utforska de aspekter som berörts och ge nya infallsvinklar åt analysen (Wibeck, 2010) genomfördes sedan kompletterande fokusgruppintervjuer. Genom samtal i fokusgrupper uppnås en stimulans och gruppdynamik som även kan leda till att de åsikter som tas upp omprövas och omformuleras och att nya idéer formas under samtalets gång (Wibeck, 2010). Det kan finnas både för- och nackdelar med att ha en ostrukturerad respektive strukturerad fokusgruppintervju (Wibeck, 2010) och dessa har tagits i beaktande då upplägget inför fokusgruppen planerades samtidigt som hänsyn tagits till den specifika gruppen bland annat genom att författaren förberedde sig med öppna frågor formulerade på ett konkret vis så att deltagarna lättare skulle kunna relatera till dem.

Studiekontext

Studien utfördes i en daglig verksamhet som riktar sig enbart till personer med förvärvade hjärnskador. Verksamheten har funnits i tre år i sin nuvarande form och dess målsättning är både habiliterande och rehabiliterande. Man använder sig av hundar i betydande del av aktiviteterna. Ansvarig aktivitetsledare för hundaktiviteterna beskriver att det enligt verksamhetsplanen är "*en daglig verksamhet med ett friskvårdstänk*" (M. Ström, personlig kommunikation, 1 december 2010) som har hundassisterad terapi och aktivitet som en viktig del då man på senare år valt att vidare utveckla och utöka dessa genom att man bland annat byggt ett hundhus. I hundhuset finns ett hundstall med boxar, duschrum för hundar, hundkök et cetera. samt förvaring av olika vårdredskap, koppel, leksaker och agilityhinder med mera.

De hundbaserade aktiviteterna i den dagliga verksamheten bygger på djurassisterad terapi (DAT), men i och med att hundarna hela tiden ingår som en naturlig del på verksamheten finns även djurassisterade aktiviteter (DAA). Den ansvarige aktivitetsledaren för hundaktiviteterna är utbildad vårdhundförare och hennes vårdhund är en utav de tre hundar som används i

verksamheten. De tar även emot en yngre hund i taget som efter 6 månader ska genomgå test för att se om den kan bli utbildad ledarhund eller servicehund. Detta innebär att den hundträning som deltagarna får lära sig utföra och utför i dagverksamheten blir avgörande för om hunden kan bli ledarhund eller servicehund (M. Ström, personlig kommunikation, 10 december 2010).

På verksamheten arbetar de även samhällsintegrerat genom att vissa deltagare följer med vårdhundföraren på uppdrag att hälsa på äldre personer på äldreboende och då är det deltagaren som med stöd av vårdhundföraren som får leda vårdhunden i mötet med den äldre. Genom hela detta koncept med hundarna och hundhuset försöker man utveckla och/eller bibehålla deltagarnas förmågor med hjälp av bland annat ett "ansvarstänk" (M. Ström, personlig kommunikation, 21 december 2010).

Deltagarna tränar hundarna i bl.a. miljöträning, lydriad, trix och sök samt utför olika aktiviteter såsom exempelvis agility som är banhoppning för hund. Ett par gånger om året sätter deltagarna ihop shower av det som de tränat hundarna i och visar upp det för andra personer på dagverksamheten. Deltagarna utför även hundvård, promenader med och stallskötsel för hundarna. Alla aktiviteter som respektive deltagare utför med hundarna görs utifrån bestämda mål utifrån den specifika individens behov. (M. Ström, personlig kommunikation 1,10 och 21 december 2010, samt 3 och 14 januari 2011).

Procedur

Innan datainsamlingen påbörjades gjordes ett pilottest av instrumentet OVal-9 med en person med förvärvad hjärnskada utanför undersökningsgruppen. Studien genomfördes sedan i tre steg. Steg 1 innebar att författaren var närvarande då respektive deltagare utförde individuell aktivitet med hund. Steg 2 innebar att instrumentet fylldes i. Direkt efter aktiviteten fick deltagaren skatta i instrumentet genom att den skattningsskala som, utifrån vad aktivitetsledaren ansåg, bäst matchade individen lades framför denne och sedan läste författaren upp påståendena ett i taget. Deltagaren fick till varje påstående säga den siffra eller peka på den smileygubbe som bäst representerade hur väl de olika påståendena stämde in eller ej, på de upplevelser han eller hon haft i den nyss utförda aktiviteten. I samband med detta tillfälle fick deltagaren även besvara frågor om ålder, civilstånd, hundvana et cetera.

Efter att samtliga deltagare skattat i Oval-9 inbjöds de att delta i studiens del 3; en diskussion i fokusgrupp kring de olika aspekterna av aktivitetsvärde och hund baserad aktivitet. Avsikten med detta steg var att få fördjupad förståelse för deltagarnas upplevelser (Wibeck, 2010) i de hundbaserade aktiviteterna. Innan den riktiga fokusgruppen hölls ett provtillfälle där deltagarna fick möjlighet att prova på att sitta i grupp med gruppledaren och diskutera utifrån ett tema. Detta var vid provtillfället ett allmänt ämne utan någon koppling till den aktuella studien. Provtillfället genomfördes för att deltagarna skulle få möjlighet att bli bekanta med fokusgruppsituationen och känna sig trygga med den. En känsla av trygghet i gruppen ökar möjligheter för att deltagarna ska våga öppna sig och diskutera i gruppen (Wibeck, 2010). Vid provtillfället fick även gruppledaren möjlighet att känna av gruppen, hur de samtalar och fungerar för att på mest lämpliga sätt kunna förbereda upplägget inför den egentliga, kommande fokusgruppintervjun.

Urval

I samråd med ansvarig aktivitetsledare för hundaktiviteterna på den dagliga verksamheten gjordes en överenskommelse om vilka personer som kunde tillfrågas om de ville delta i studien. Kriterierna deltagarna skulle uppfylla för att delta i studien var: att de var över 18 år att de hade en förvärvad hjärnskada, att de kunde kommunicera verbalt eller/och med hjälpmedel samt att de deltog i hundbaserade aktiviteter. Det fanns 5 personer som uppfyllde alla dessa kriterier och samtliga tillfrågades och accepterade att delta i studien. Det slutliga urvalet kom att omfatta tre kvinnor och två män. Sociodemografisk data om deltagarna presenteras i Tabell 1.

Tabell 1. Socio demografi över deltagarna i studien (n=5)

Deltagare	Ålder	Erfarenhet av djur	Uppfattning om hundar
1	45	Alltid haft djur	Alltid älskat hundar
2	39	Haft kanin, ridit på ridskola	Älskar hundar och hästar
3	44	Uppvuxen på gård med bl.a. Hästar, hundar	Härliga, positiva, alltid glada, tycker om en hur man än ser ut
4	52	Uppvuxen med hund	Älskar hundar, de är fina
5	55	Uppvuxen med hund och	Tycker mycket om både hund och katt

Datainsamling

Instrument

Aktivitetsvärde mättes med ett instrument kallat Oval-9 (Occupational value – 9 items) vilket innehåller totalt nio påstående som beskriver olika aspekter av de tre värdedimensionerna; konkret, symboliskt och självbelönande. Tre påstående illustrerar vart och ett av dimensionerna. Respondenten får skatta på en sjugradig skala från i (1) väldigt låg grad till (7) i väldigt hög grad huruvida påståendet stämmer in eller inte på dennes upplevelse i en specifik aktivitet.

Instrumentet har i en psykometrisk studie bedömts vara valitt och reliabelt för att mäta aktivitetsvärde (Erlandsson & Persson, 2010). Instrumentet är använt i en klinisk studie inkluderande strokedrabbade personer under rehabilitering (Bigelius et al., 2010) men det är inte testat i grupper med kognitiva begränsningar.

Innan datainsamlingen påbörjades gjordes därför ett pilottest med instrumentet. En person med förvärvad hjärnskada utanför undersökningsgruppen, fick med hjälp av i instrumentet skatta sin upplevelse av värde efter att ha utfört en aktivitet. Detta gjordes för att bekräfta att personer med förvärvade hjärnskador förstod och kunde besvara instrumentet. Pilottestet resulterade i att två förenklade versioner av skattningsskalan utformades; en med siffror från ett till sju och en med sju smiley-gubbar som alla uttryckte olika grad av medhåll. Dessa skalor användes i denna studie som komplement till ursprungsversionen av instrumentet.

Fokusgrupp

Utöver att man skattat i OvaL-9 samlades deltagarna till en fokusgruppintervju (Obert & Forsell, 2000; Wibeck, 2010). Fokusgrupp Intervjun var semi-strukturerad och spelades in. Temat för

intervjun var de värden som deltagarna upplevt i den aktivitet de skattat i OVal-9. Studiens fokusgrupp kom att bestå av alla fem deltagare plus aktivitetsledaren som var närvarande i rummet men författaren agerade som gruppleddare. Gruppleddarens roll var att presentera temat och informera om förhållningsregler i fokusgruppen samt bland annat att se till att faktorer som kom upp blev tydliga för alla i gruppen genom att exempelvis ställa frågor så att deltagarna fick förtydliga sina uttalanden (Obert & Forsell, 2000; Wibeck, 2010). Fokusgruppintervjun varade i cirka 55 minuter.

Analys

Deltagarnas skattningar i OVal-9 sammanställdes med deskriptivt statistik. Frekvens av skattningar beskrevs dels för respektive värdedimension (3 frågor) och dels för summan av skattningar av alla 9 påståendena.

Den inspelade dialogen från fokusgruppen lyssnades igenom flertal gånger för att få en känsla för helheten vartefter den transkriberades ordagrant. Därefter granskades den transkriberade texten utifrån en modifierad kvalitativ innehållsanalys (Graneheim & Lundman, 2004), i enlighet med kvalitativ innehålls analys plockades meningsbärande enheter i texten viktiga för att besvara syftet ut. De kondenserades sedan till mindre textenheter där endast kärninnehållet bevarades från tidigare steg (Graneheim & Lundman, 2004). Totalt identifierades 80 stycken textenheter.

Innehållsanalysen i studien var riktad (Hsieh & Shannon, 2005) då den utgick från den redan existerande ValMO teorin om att aktiviteter potentiellt har inneboende värden i tre olika dimensioner. I studien söktes efter att bekräfta dessa dimensioner och hur de tog sig i uttryck i den aktuella aktiviteten. De kondenserade textenheterna granskades, abstraherades och kodades sedan av författaren och en medanalytiker var för sig. Ett sätt att öka trovärdighet är att vara två personer som kodar och tolkar var för sig och för en diskussion i tolkade resultat inför indelandet i kategorier (Graneheim & Lundman, 2004). Författaren jämförde därefter koder som båda kommit fram till för att relatera dem till någon av de tre kategorierna (Hsieh & Shannon, 2005) i detta fall värdedimensionerna hämtade från ValMO modellen. Under hela processen jämfördes data från analyseringsprocessens tidigare steg för att försäkra sig om att man bevarade kontext och kärnbudskap från ursprungstexten (Graneheim & Lundman, 2004). Tolkningen av texten gjordes i två abstraktionsnivåer: först på manifest nivå, vilket innebar att man analyserade det

som direkt uttrycktes i texten och sedan på en latent nivå som innebar att forskaren gjorde en tolkning av de underliggande budskap denne tycker sig finna i texten (Graneheim & Lundman, 2004). Slutligen genomfördes en kvantitativ analys vilken innebar att antalet påstående som relaterades till respektive kategori räknades (Kondracki, Wellman & Amundson, 2002).

Etiska överväganden

För att bevara deltagarnas integritet behandlades all data konfidentiellt. Deltagarna i studien informerades om att de när som helst kunde välja att avbryta sitt deltagande utan att det skulle få några konsekvenser. Inför fokusgruppsamtal tillfrågades deltagarna igen om godkännande till att diskussionen spelas in på bandspelare.

Det ansågs inte troligt att deltagandet i studien kunde skada deltagarna men särskild hänsyn togs till deltagarnas eventuella svårigheter i fokusgrupp, intervjusituationer och vid besvarande av enkät. Till exempel genom att studiens olika delar så långt det var möjligt planerades in så att deltagarna inte behövde ändra om i sina scheman för att undvika att de på vis utsattes för situationer de kunde uppleva som påfrestande. En ytterligare etisk aspekt kopplat till gruppen av deltagare är att de flesta har en God man vilket medförde att även de skulle godkänna om deltagarna kunde delta i studien.

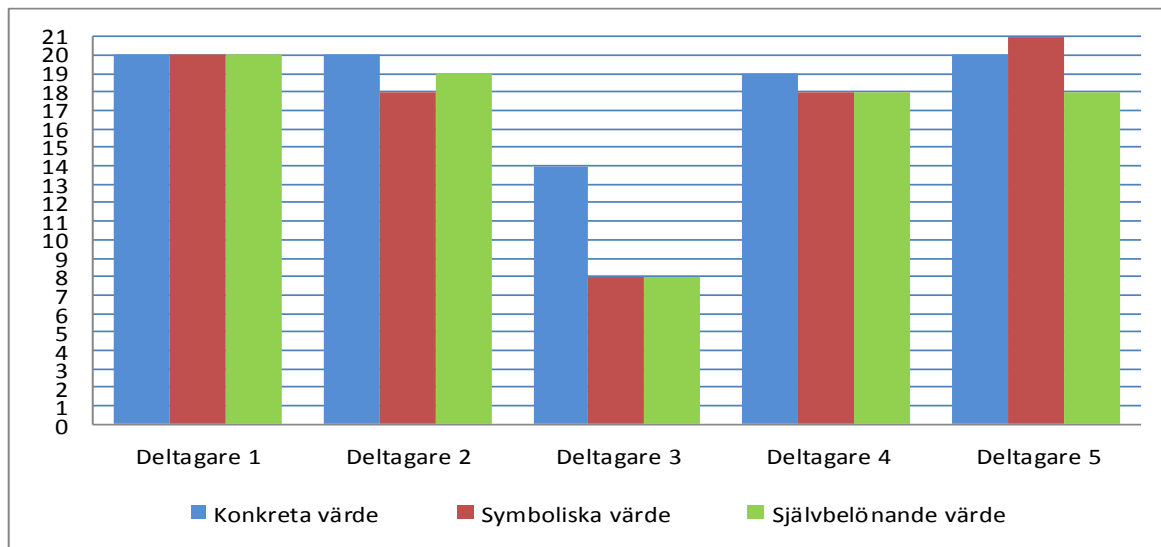
Ansvarig aktivitetsledare och verksamhetschef tillfrågades om godkännande av studien och därefter tillfrågades deltagarna samt deras respektive God man. Alla parter tillfrågades och accepterade skriftligt via informationsbrev enligt mallar från Vårdvetenskapliga Etik Nämnden (VEN). Studien godkändes av en etisk kommitté innan datainsamlingen påbörjades.

Resultat

Deltagarnas skattning av aktivitetsvärde i hundbaserad aktivitet

Maximal poäng som varje värddimension kan få i Oval-9 är 21 (tre påståenden med max värde 7) och resultaten visar att alla deltagarna skattade att de upplevt över 7 av 21 i alla tre värddimensioner, i den hundbaserade aktivitet de just utfört. Fyra av fem deltagare skattade dessutom att de upplevt över 14 utav 21 i samtliga värddimensioner i aktiviteten. Hur mycket

aktivitetsvärde varje deltagare skattade att de upplevde i respektive värdedimension i hundbaserad aktivitet redovisas i Fig.2.

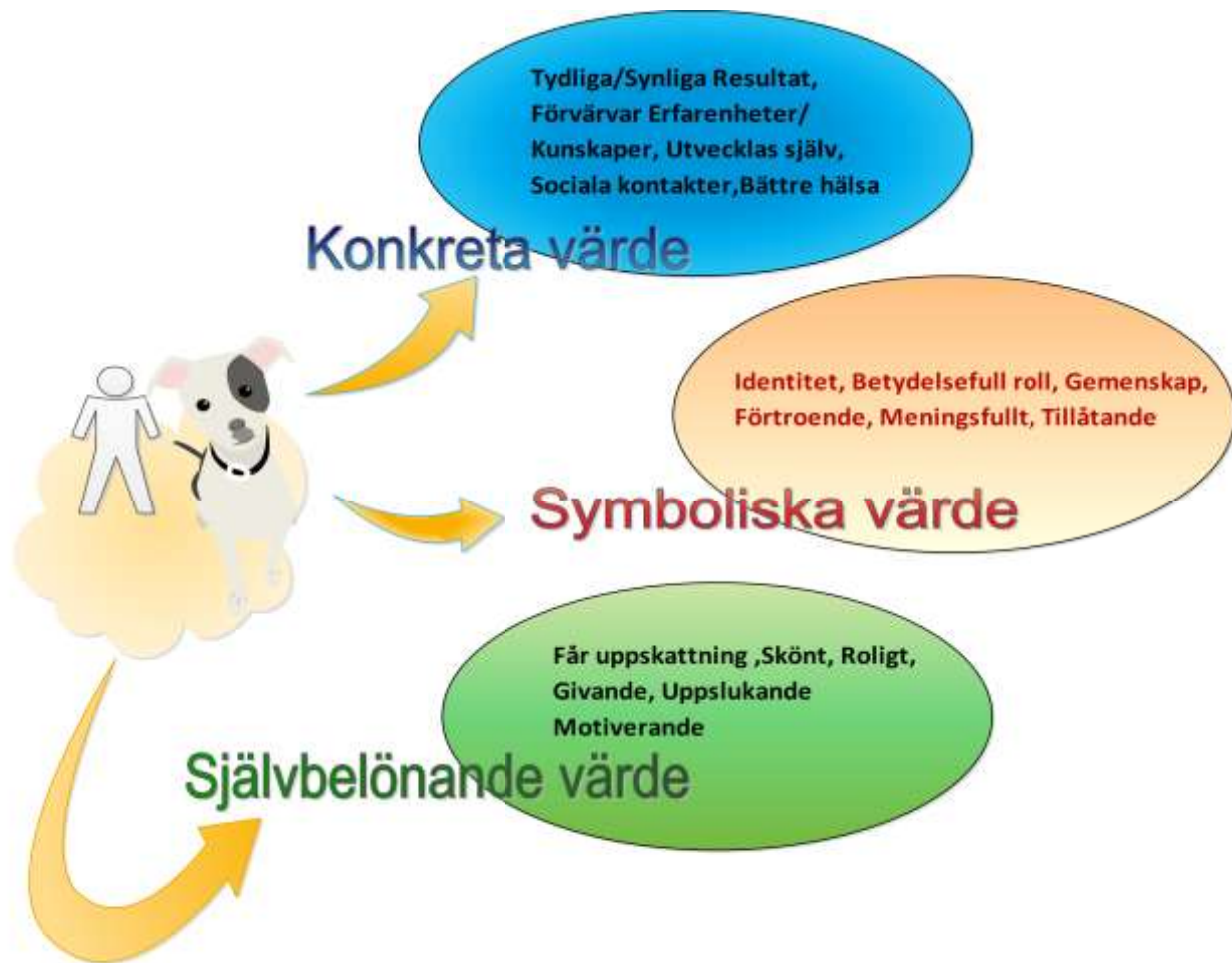

Figur 1. Resultat OVal-9, n=5. De summerade skattningarna för varje värde dimension (3 st.) redovisas för varje deltagare.

Det var hög samstämmighet mellan deltagarnas skattningar av upplevda värde i aktiviteten för alla utom en deltagare. Medianvärde av skattningarna i respektive dimension var; konkret värde 20 (Min 14-Max 20), symboliskt värde 18 (Min 6 – Max 14) och självbelönande värde 18 (Min 8- Max 21).

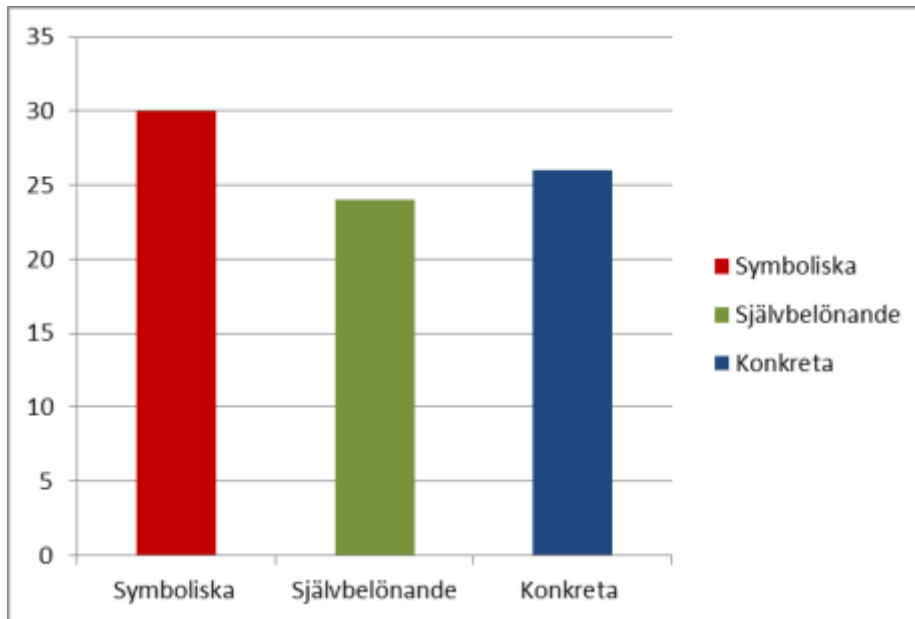
Deltagarnas upplevelser i hundbaserad aktivitet

Påståenden som kunde relateras till de tre värdedimensionerna identifierades i datan från fokusgruppintervjuerna. Dessa tre bildade därmed huvudkategorier underbyggda av subkategorier som beskrev deltagarnas upplevelser av de olika värdedimensionerna i hundbaserad aktivitet (Figur 2).

Figur 2. Kategorierna Konkret, symboliskt och självbelönande värde och de subkategorier som illustrerar deltagarnas upplevelser i hundbaserad aktivitet.

Den kvantifierade delen av analysen av data från fokusgruppintervjuerna visade att deltagarnas beskrivningar av upplevelser i relation till hundbaserad aktivitet oftare relaterades till symboliskt värde jämfört med konkreta och självbelönande (Figur 3).

Figur 3. Antal uttryck som relaterades till respektive värde dimension.

Deltagarnas beskrivningar av värde dimensioner i hundbaserad aktivitet

Konkreta värden

Flera gav uttryck för att de upplevde att man utvecklades själv i arbetet med hund vilket är del i den konkreta värde dimensionen. En deltagare beskrev: ”... om hunden inte gör som jag vill, tänker jag hur ska jag göra för att få hunden att förstå vad den ska göra. Innan hade jag struntat i det... jaa bett hunden dra åt... så det har blivit bättre.” På frågan vad hon gjorde istället svarade hon: ”Tänker vad ska jag göra för att få hunden att förstå vad den ska göra.” Utveckling av egna förmågor ett annat tydligt exempel på konkret värde var också något deltagarna upplevde att aktiviteten gav: ”Man blir mer uthållig i att göra grejer så man ger inte upp så lätt” en annan i gruppen uttryckte: ”Innan var jag så att allt skulle ske på en gång! Men nu... nu kan jag vänta ”. En man förklarade att han återfått fysisk funktionsförmåga i vänster hand och arm från arbetet med hund vilket är exempel på konkreta värden som aktiviteten inneburit för honom. På fråga om han har användning för det någon annanstans så svarade han: ”Man kan ju röra den i alla fall nu ju, innan hade jag den bara så ... stel... ja, Jag kammar mig med vänster till exempel ”.

Ökad medvetenhet om sig själv och sitt eget beteende är även det konkreta värde och var också något deltagarna ansåg att aktiviteten med hund innebar, en kvinna förklarade: ” *Man måste tänka på vad man gör med kroppen så man inte säger en sak med munnen och ögonen och så här och så en annan med kroppen då gör ju hunden fel.* ”

Det framkom att arbete med hund var något som dessutom gav konkreta värden i form av tydliga resultat som man upplevde stolthet i: ” *All träning, allt vi har lärt dem... Som Lunte han fick ju träna jätte hårt för att bli ledarhund. De va ju de som va målet, de vi inledde träningen med nu e han ju det, nu e han ju färdigutbildad. Så klart man e stolt* ”. Angående att utbilda hundarna så uttryckte en deltagare: ” *Menar de vi lär hunden här, och nu, det har hunden med sig resten av sitt liv om den kommer till dig som servicehund eller ledarhund, hjälphund eller privathund spelar ingen roll för det vi har lärt hunden, hundar glömmar ju aldrig.* ”

Deltagare gav även uttryckt för hur hunden gett dem sociala fördelar då den underlättade för dem att få kontakt med andra människor vilket ytterligare är exempel på konkreta värden i aktivitet.

Självbelönande värde

Självbelönande värde i aktivitet med hundar uttryckte en deltagare i studien som: ” *Man får vara lite barnslig för när man är med hundar och glad, för då blir de glada.* ” . Några andra: ” *Ja det är jätteavslappnande man är glad, Man är positiv... helt enkelt som man kan säga man är lugn och avslappnad både psykiskt och fysiskt, det är så skönt!* ” ... ” *det är den här, alltså närheten med djur som ger så förbaskat mycket.* ”

Upplevelse av glädje var ett av det självbelönande värde som återkom då man beskrev aktivitet med hundar, en man uttryckte: ” *När jag är sur när jag kommer hit då blir jag glad när jag träffa hundarna.* ” En annan i gruppen förklarade: ” *Glädjen av att möta och prata med hund även om man inte pratar "pratar" så pratar du med hunden ändå.* ”

Hundbaserade aktiviteter upplevdes även självbelönande genom att de deltagarna gav uttryck för att man upplevde att aktiviteterna innehöll utmaning samt att hunden gav dem motivation till att fortsätta utföra och delta i aktiviteter, bland annat uttryckte man: ” *Du orkar allt bara du tittar en hund i ögonen!* ” och: ” *Nä, livet e... asså man kan känna sådär, usch blå men sen kommer man hit och då blir de bortblåst* ” samt: ” *man ger inte upp när man jobbar med hund* ”. Att hunden

ökade motivationen förklarade en deltagare: *”Man får inte samma respons att man finns som man får av en hund”* en annan: *”Hundar har en sån livsglädje!”*.

Deltagarna beskrev även självbelönande värde genom att uttrycka att de kunde bli som uppslukade i aktivitet med hund. En kvinna beskrev det som att: *”Tid och rum försvinner när man är här med hundarna.”*

Symboliska värden

Flera värden som deltagarna delgav att de upplevde i hundbaserad aktivitet kopplades till roller och identitet samt hur de såg på sig själva och livet vilket är exempel symboliska värden. Några uttryckte: *”Du blir ju hundens ledare, eftersom du lär och tränar med hunden”* och *” När jag kommer in här så är det jag som är chefen.”* Vidare i diskussion om arbetet med hunden påverkat synen man har på sig själv uttryckte en annan deltagare: *”Det stärker ens eget självförtroende... Om jag nu tränar in vi säger att du e en hund och jag tränar in dig att du ska gå fot du e jätte olydig och jag lyckas lära dig då blir man liksom att har jag lärt mig att... har jag lärt hunden det?!? Man växer själv!”*

Deltagare uttryckte att de upplevde trygghet i att de alltid kände sig accepterade, uppskattade och älskade i aktivitet med hund och då detta var något som hunden kommunicerade till dem är det exempel på symboliskt värde. Man förklarade det bland annat som: *”En hund accepterar om du sitter i rullstol, om du saglar, om du kissar på dig, om du haltar eller du inte ser, hunden eller djuret tycker ju om dig ändå, för den du e.”* ett annat exempel på denna upplevelse är: *”... hundarna säger aldrig något dumt, som människor kan göra.”* *”En hund ser inte ner på dig för att du halt, lytt eller du e synskadad, luktar illa vad de än kan vara ... Hunden viftar på svansen och är lika glad ändå! ”*. Det gavs även uttryck för känsla av att bli omhändertagen och sedd av hunden. Deltagarna uttryckte ofta trygghet i och att hunden förmedlade att de kunde lita på den: *”... en hund sviker aldrig, menar du kan stå klockan tolv och skälla ut hunden efter noter en sekund efter det så viftar han på svansen”*. Man gav även uttryck för att man upplevde generellt god kommunikation med hunden vilket också det är en del av den symboliska värdedimensionen. En kvinna sade: *”Hundar kan prata.. Ja i ögonen, ibland kan ögon säga mer än ord... och sättet som de rör sig man kan märka vad de tänker och va de känner och vad de vill en”*.

Deltagarna tyckte att de fick perspektiv på sig själva genom det hunden förmedlade till dem, en man förklarade: *”Om jag tränar till exempel med dom, och... jag, jag ser att dom är mycket koncentrerade, att dom vill veta, dom känner ibland att, att..., så jag också vill, försöker förstå att jag måste också vara lugn, jag måste kämpa, jag har många problem det har dom också, när dom inte vet exakt vad jag vill, men dom tänker så...”*

Resultaten visar även att arbetet med hund var något som symboliserade ett viktigt arbete i det sammanhang där deltagarna befann sig; *”Det är som ett litet barn... Det känns som ett viktigt arbete. Att man gör det för dom, för det är jätteviktigt!”*.

Diskussion

Metod diskussion

Valet av att använda en mixad metoddesign (Johnson & Onwuegbuzie 2004) med både instrument och fokusgruppintervju gjordes dels för att det inte var säkert hur instrumentet skulle fungera för den aktuella undersökningsgruppen. Men även dels för att vara säker på att få fram en så tydlig nyanserad och rättvisande bild som möjligt av deltagarnas upplevelser i hundbaserad aktivitet.

Studien genererade både kvantitativ och kvalitativ data vilket innebar att resultaten kunde jämföras och eftersom data i de olika formerna bekräftade varandra stärker det i viss mån studiens validitet och reliabilitet. När man pratar om evidens i resultat är även transferabilitet, det vill säga hur pass resultaten kan generaliseras till att gälla en större population, en av faktorerna som man diskuterar. Precis som Strang tar upp *”kan kvalitativa data inte generaliseras hur som helst men resultaten kan ibland överföras till liknande situationer”* (s. 31, Beck-Friis et al., 2007). Graneheim och Lundman (2006) menar dock att författaren endast kan ge förslag och att det är upp till läsaren att bedöma resultatens transferabilitet. Vad gäller den aktuella studien ponerar författaren att det nog föreligger en viss grad av transferabilitet till liknande population som den undersökta gruppen, eftersom resultaten talar om en viss samstämmighet inom gruppen av vilka upplevelser deltagarna fick i aktivitet med hund.

Studien kan anses bygga på en väldigt liten undersökningsgrupp men enligt Wibeck (2010) så är det allra lämpligaste deltagarantalet i fokusgrupp fyra till sex personer. Aktivitetsledaren var närvarande när fokusgruppen hölls och detta kan ha haft inverkan på vad deltagarna tog upp. Det är dock mycket osannolikt att det skulle ha haft en begränsande inverkan på vad deltagarna i den specifika situationen sa eftersom relationen mellan aktivitetsledaren och deltagarna verkar enligt författarens uppfattning vara mycket tillåtande och ärlig. Snarare anser undertecknad att aktivitetsledarens närvaro hade en gynnande effekt på diskussionen då hon bland annat kompletterade intervjuaren med probing som fick deltagarna att gå djupare in på frågor där intervjuaren av olika anledningar inte gjorde det.

Författaren har under hela studien varit medveten om sin förförståelse kring hur viktigt det är med aktivitet som upplevs meningsfull samt om djurs möjliga inverkan på människor och därför ständigt arbetat med att inte låta det påverka resultatets utfall utan istället vara öppen för vad som faktiskt visade sig i resultaten.

Att undersökningsgruppen var liten och homogen grupp kan ha påverkat resultatet, det bör därför betraktas med försiktighet. Framtida studier bör göras i större och mer heterogena grupper.

Resultatdiskussion

Studien visar att hundbaserade aktiviteter kan innebära utveckling av värdefulla förmågor och egenskaper för deltagarna samt innehålla hög grad av inneboende värden vilket man påvisat leder till en ökad upplevelse av mening och hälsa (Erlandsson et al., 2010). Om dessa resultat kopplas till att arbetsterapeutens insatser ska baseras på att göra det möjligt för människor att delta i sådant som kommer att öka deras förmåga att leva meningsfulla liv (WFOT, 2004) så kan hundbaserade aktiviteter anses utgöra en välgrundad, god form av aktivitet att använda inom arbetsterapi. En aspekt författaren anser viktig och grundläggande för att hundbaserad aktivitet ska vara användbar inom arbetsterapi är att individen själv finner aktiviteten meningsfull.

Upplevelse av meningsfullhet är högst individuellt (Persson, et al., 2001). Man bör dock diskutera instrumentets känslighet iden aktuella gruppen och med detta huruvida resultaten är rättvisande eller ej. Det faktum att en individ till exempel skattade max poäng i alla värde dimensioner kan antingen antyda en viss okänslighet hos instrumentet eller att individen upplevde maxvärde i samtliga dimensioner. För att få svar på detta hade en re-test kunnat göras

på samma vis med instrumentet och deltagarna. I den aktuella studien fanns inte utrymme för detta men det kan vara angeläget att göra i framtida studier med instrumentet, bland personer med kognitiva begränsningar men också i andra grupper.

Hunden möjliggör utveckling av aktivitetsidentitet och kompetens

Resultatet av studien kan tolkas som att alla värde dimensionernas förekom i hundbaserad aktivitet fast i olika grad. Av resultaten framkom bland annat att symboliska värden som beskrevs som gemenskap och att ha en betydande roll samt erfara att lyckas, var värde som förekom i aktivitet med hund. Aktiviteters betydelse för utveckling av identiteten är avgörande eftersom man anser att genom delaktighet i olika aktiviteter skapas en egen identitet (Kielhofner, 2004). Vidare menar Kielhofner (2008) att tron på den egna förmågan samt identiteten och bilden av sig själv påverkar aktivitetsutförandet. Inom arbetsterapi används begreppet aktivitets identitet, (Kielhofner, 2008); vilket står för den upplevelse man har av sin kapacitet och effektivitet i att göra saker, vad man tycker om att göra och även vad man tycker är viktigt att göra och vem man är som person; vilka roller och relationer man har, hur man ser på omgivningen samt vad den stödjer och förväntar sig av en. Ett begrepp kopplat till aktivitets identitet är aktivitetskompetens (Kielhofner, 2008). Aktivitetskompetens handlar om hur man klarar av att uppfylla förväntningar vad gäller roller, värderingar och vanor. Genom att utveckla en positiv aktivitetsidentitet kan individen uppnå aktivitetskompetens över tid (Kielhofner, 2008). Det är av stor vikt att vi som arbetsterapeuter har bra strategier för att hjälpa personer utveckla (ny) positiv aktivitetsidentitet och aktivitetskompetens när de har behov av det, eftersom detta är grunden för de ska kunna vara aktiva och delaktiga i sina liv vilket i sin tur är en förutsättning för att uppnå och bibehålla hälsa (Wilcock, 2005). Denna studie visar att de hundbaserade aktiviteterna verkar ha en positiv inverkan på utvecklandet av deltagarnas aktivitetsidentitet och kompetens vilket är ett argument för att aktiviteten är användbar inom arbetsterapi.

Studiens resultat bekräftar upplevelse av starkt förtroende för hundarna. att drabbas av sjukdom eller olycka kan upplevas som att bli sviken av livet självt och som något som rubbar vår allra djupaste grundtrygghet (Beck-Friis et al., 2007). En människa som drabbas av sjukdom eller olycka kan bli sårbar samt känna sig ensam i sin upplevelse, varför hon i situationer som dessa mer än någonsin behöver närhet och någon att lita på (Beck-Friis et al., 2007). Resultatet av studien illustrerar även det som Beck-Friis och medarbetare (2007) tar upp om att det kan vara

lättare att lita på en hund bland annat för att relationen till en hund är mer förutsägbar än den till en människa.

Det pratas allt oftare om hur stor inverkan upplevelse av socialt stöd har för vår hälsa (Friis et al., 2007). Socialt stöd innebär enligt Friis i första hand hjälp utifrån någon vän, terapeut eller annan medmänniska medan kompanjonskap även handlar om inre tillfredsställelse; känslan av att få dela upplevelse med någon och att får koppla av och vara spontan (Ibid.). Detta var självbelönande värde som deltagarna enligt studiens resultat upplevde i aktivitet med hund och enligt Friis och medarbetare (2007) är det något som för många också kan vara lättare att uppnå i relation med en hund jämfört med en människa.

Hunden underlättar förhållande behandlare-klient

Arbetsterapeutens första och viktigaste del i sin behandling är att bilda allians med klienten (Polatajko & Townsend, 2007) och att klienten känner sig trygg med terapeuten är en viktig faktor för att det ska vara möjligt. Att känna tillit till att det finns någon som aldrig dömer en, att man alltid är omtyckt är saker resultaten visar att en hund kan bidra med, vilket anser författaren är något som kan ge klienten upplevelse av ökad trygghet i det terapeutiska mötet och på så vis underlätta bildandet av allians mellan behandlare och klient. Den blir även ett gemensamt samtalsämne vilket ytterligare förstärker relationen och underlättar alliansbildning. Hunden kan enligt Mc Nicholas och medarbetare (2000) vara en social katalysator vilket styrks av i studiens resultat genom till exempel upplevelser av förtroende och att alltid har ett gemensamt samtalsämne.

Uvnäs Moberg (2010) ger även stöd för att hundens närvaro kan stärka och underlätta skapandet av relation på ett biokemiskt plan genom att närheten till, och beröringen av, hunden höjer oxytocinhalten hos både människa och hund. Oxytocin aktiverar det så kallade Lugn-och ro - systemet som får oss människor att bl.a. lättare öppna upp för andra eftersom det stimulerar socialt beteende. Vi upplever även omgivningen på ett mer positivt sätt vid oxytocinpåslag och känner därigenom mindre rädsla vilket gör att vi lättare känner tillit i relationer samt upplever ökat välbehag (Uvnäs Moberg, 2010). Detta är intressant då författaren tror att det kan vara en förklaring till varför deltagarna i denna studie uppgav att de upplevde både högre grad av tillit, ökat välbehag samt bättre socialinteraktion med andra människor till följd av hundens närvaro.

Studiens resultat visar att hunden tillför viktiga delar som man i rollen som professionell behandlare inte kan ge sin klient; exempelvis villkorslös kärlek, närhet och beröring, positiv respons, ledarroll et cetera. Uvnäs Moberg (2010) förklarar just de goda effekterna på hälsa och social interaktion som en hund eller ett djur kan ha med att den fysiska beröring och närhet som uppstår mellan två levande varelser möjliggör oxytocinfrisättning. I denna studie framkom det att hunden förstärker även sådant som behandlaren försöker ge sin klient som till exempel motivation.

Terapeuter förväntas ha en så kallad containing function genom att lyssna på och härbärgera klientens berättelser. Även här kan hunden vara en resurs i terapin eftersom en hund kan lyssna utan att tröttna och utan att döma långt utöver vad en människa kan (Friis et al., 2007). Även resultaten tyder på att deltagarna upplevde starkt förtroende för hunden och vilja att dela med sig till denne av sina innersta upplevelser.

Hunden ökar möjlighet till inläring i terapi

Konkreta värden som att deltagarna utvecklats och lärt sig nya färdigheter i aktivitet med hund anser författaren är värdefulla resultat att koppla till arbetsterapi som till stor del handlar att man vill få klienten utveckla kunskaper och färdigheter för att antingen återfå, bibehålla eller förbättra aktivitetsförmåga. Något som arbetsterapeuten försöker uppnå genom att bygga sin behandling utifrån olika inläringsteorier (Neistadt, 1998). Inläring är en komplicerad process som involverar flera funktioner (Adler & Adler, 2006). Att ta hänsyn till och basera terapi på hur mänsklig inläring fungerar, anser undertecknad är av största vikt för att uppnå mål inom arbetsterapi. Lärandets allra innersta funktion handlar om utvecklingen av synapser vilket bl.a. Donald Hebb påvisat (Sällskapet Riksdagsledamöter och Forskare [Rifo], 2011). Han betonar även att inläring sker allra bäst om det som ska läras in upplevs som meningsfullt och som en självvald utmaning för individen. De hundbaserade aktiviteterna innebar att deltagarna fick ta hand om och utbilda hundarna och de uttryckte att de fann detta både utmanande och meningsfullt samt att det var något som de själva valde att göra. Vilket enligt författaren motiverar varför de kan vara aktiviteter som gynnar ökad inläring och därmed användbara i arbetsterapi.

Professor Aadu Ott uttrycker att: *”det handlar om att skapa ett lärande på hjärnans villkor”*. (Sällskapet Riksdagsledamöter och Forskare [Rifo], 2011). Han menar på att funktionellt lärande

är knutet till känsloupplevelser och att där har hjärnans belöningssystem en viktig funktion. Detta kan aktiveras av att man exempelvis får positiv respons från någon i inlärningsituationen till exempel i form av en uppskattande blick eller verbal bekräftelse. I studiens resultat framkommer det ofta att hunden ger deltagarna positiv respons. Utifrån detta anser författaren att hunden kan bidra till ökad inläring i terapi.

Kanske har hundbaserad aktivitet extra bra effekt i behandling för personer med förvärvade hjärnskador som utgjorde studiens undersökningsgrupp. Detta påstående kommer utifrån forskning om man att så kallad multimodal stimulering, det vill säga stimulering av flera sinnen samtidigt, har effektivare påverkan på utveckling av nya synapser i hjärnan än om sinnen stimuleras var för sig, speciellt efter en hjärnskada (Sällskapet Riksdagsledamöter och Forskare [Rifo], 2011). Det är ofrånkomligt att inte stimulera flera sinnen när man arbetar med en levande varelse vilket utgör ytterligare argument varför författaren anser att hund skulle kunna användas i terapi som effektivt verktyg för inläring.

Konklusion

Studios resultat avisar att hundbaserad aktivitet verkar gynnande för deltagarnas aktivitetshälsa, vilket handlar om att i sin vardag behöver få delta i aktiviteter som upplevs meningsfulla samt i aktiviteter där man kan få utvecklas till sin fulla potential (Wilcock, 2006). Då det i studiens resultat framkom att hundbaserad aktivitet innehåller flera värden för en grupp av individer drar författaren slutsatsen att det är en aktivitet som har potential till att upplevas som meningsfull och därför kan motiveras vara användbar inom bland annat arbetsterapi. Samtidigt är man reserverad inför att vad som upplevs meningsfullt är högst individuellt och att samma aktivitet kan inneha olika värde för olika människor. Utifrån det dras även slutsatsen att det är av största vikt att undersöka hur klienten upplever aktivitet med hund innan den används inom arbetsterapi. Att undersöka vilka värden en individ upplever i en aktivitet kan vara ett bra sätt att ta reda på hur meningsfull aktiviteten upplevs av personen samt hur den bidrar till aktivitetshälsa, Detta har arbetsterapeuten redskapen och kunskapen för att kunna göra (Erlandsson, Eklund & Persson, 2010).

Referenser

- Adler, B & Adler, H. (2006). *Neuropedagogik: Om komplicerat lärande* (2 rev. Uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Banks, M. R. & Banks, W. A. (2002). The effects of animal assisted therapy on loneliness in an elderly population in long-term care facilities. *The Journals of Gerontology. Series A, Biological Sciences and Medical Sciences*, 57, 428–432.
- Beck-Friis, B., Strang, P. & Beck-Friis, A.(2007). *Hundens betydelse i vården: Erfarenheter och praktiska råd*. Stockholm: Gothia.
- Bigelius, U., Eklund, M. & Erlandsson, L-K.(2010). The value and meaning of an instrumental occupation performed in a clinical setting. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 17(1), 4-9.
- Bowen, C. (2007).Family therapy and neuro-rehabilitation: Forging a link. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 14(8).
- Christiansen C.H., Baum C.M. & Bass-Haugen, J. (2005). *Occupational Therapy: Performance, Participation, and Well-Being*. Thorofare: SLACK Incorporated.
- Erlandsson L-K, Eklund M, & Persson D. (2010). Occupational value and relationships to meaning and health: Elaborations of the ValMO-model. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*; Early Online, 1–9.
- Erlandsson, L-K. & Persson, D. (2010). Evaluating OVal-9, An instrument for Detecting Experiences of Value in Daily Occupations. *Occupational therapy in mental health*, 26,32-50.
- Erlandsson L-K. & Persson (2005) Brott och smutstvätt: en betraktelse av komplexiteten i vardagens göromål genom en litterär lins. *Aktivitetsvidenskab: I et nordisk perspektiv*. Köpenhamn: FADL´s förlag.
- Forsling, Sven (2001). *Flickan och hästen: Bilder från ett hem för särskild tillsyn*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse. Rapport nr 2/01. Föreningen Hälsans natur.
- Gan, C., Campbell, KA., Gemeinhardt, M. & McFadden, GT. (2006). Predictors of family system functioning after brain injury. *Brain Injury*, 20(6), 587–600.

- Graneheim, U.H. & Lundman B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105–112.
- Hammell, KW. (2008). Reflections on well-being and occupational rights. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 75(1), 61-4.
- Herbert, J. D. & Greene, D. (2001). Effect of preference on distance walked by assisted living residents. *Physical and Occupational Therapy in Geriatrics*, 19, 1–15.
- Hsieh, H-F & Shannon, SE. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15, (9), 1277-1288.
DOI: 10.1177/1049732305276687
- Hultman, S-G. (2008). *Djur i vården*. Forskningsöversikt, Vårdalinstitutet, Institutionen för vård och omsorgsvetenskap.
- Höök, I. (2010). *Hund på recept: Den professionella vårdhunden*. Stockholm: Gothia förlag AB.
- Johnson Burke R. and Onwuegbuzie A. J. (2004). Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher*, 33 (7), pp. 14–26.
- Krogstad J. M. (2010). *Vad är förvärvad hjärnskada?* (2. rev. uppl.). Mölndal: Lindgren & söner AB.
- Kielhofner G. (2008). *Model of human occupation: Theory and application*. (4. uppl.) Baltimore: Williams & Wilkins.
- Kondracki N. L., Wellman N.S. & Amundson D.R. (2002). Content Analysis: Review of Methods and Their Applications in Nutrition Education. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 34(4), 224-230.
- LaFrance, C., Garcia, L. J. & Labreche, J. (2007). The effect of a therapy dog on the communication skills of an adult with aphasia. *Journal of Communication Disorders*, 40, 215–224.
- Malmberg, K. (2008). *Utövande arbetsterapeuters syn på Animal Assisted Therapy (AAT) inom svensk arbetsterapi*. Hälsohögskolan Jönköping, Avdelningen för rehabilitering.
- Manimals. *Manimalsrapporten 2005 Hämtade 14 januari 2011 från*
<http://www.manimalis.se/view/svenska/manimalisrapporten>

Manimals. *Manimalsrapporten 2009* Hämtade 14 Januari 2011 från <http://www.manimalis.se/view/svenska/manimalisrapporten>

McNicholas, J. och Collis, G.M. (2000). Dogs as Catalysts for Social Interactions. Robustness of the Effect. *British Journal of Psychology*, 91, 61 –70.

Miller Adams, J.M. (2010). The Role of Animals and Animal-Assisted Therapy in Stressful Life Transitions. Miller, T.W. (Red.), *Handbook of Stressful Transitions across the Lifespan*, (pp.643-651). New York: Springer Science + Business Media.

Neistadt, M.E. (1998). Theories derived from learning perspectives. In Willard, H.S., Spackman, C.S., Neistadt, M.E. & Crepeau, E.B. (Eds.), *Willard and Spackman's occupational therapy*. (9.ed., pp.551-565). Philadelphia, Pa.: Lippincott.

Norling, I. (2002). *Djur i vården: Om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra personalens arbetsmiljö*. Forskningsöversikt, Göteborgs universitet, Sektionen för vårdforskning.

Obert, C. & Forsell, M. (2000). *Fokusgrupp: Ett enkelt sätt att mäta kvalitet*. Höganäs: Kommunlitteratur.

Olsson C. (u.å.). *Hjärnan och lärandet*. Hämtad 9 oktober 2011 från Sällskapet Riksdagsledamöter och Forskare, <http://www.rifo.se/menu.do?menuid=151188>

Poltajako, H. & Townsend, E. (2007). *Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being and justice through occupation*. Ottawa: CAOT publications ACE.

Persson D, Erlandsson L-K, Eklund M, Iwarsson S. (2001). Value dimensions, meaning, and complexity in human occupation: A tentative structure for analysis. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 8, 7–18.

Saebu, M. & Sørensen, M. (2011). Factors associated with physical activity among young adults with a disability. *Scandinavian Journal Medicine and Science in Sports*, 21(5),730-8.

Silfverberg G. (2009). *Hästens och hundens roll i rehabilitering och förebyggande hälsoarbete* (Arbetsrapportserie, nr 62). Ersta Sköndal högskola, Institutionen för vårdvetenskap.

Socialstyrelsen. (2001). *Kompetensbeskrivningar för Arbetsterapeuter*. ISBN: 91-7201-521-7

Therapet: Animal Assisted Therapy Foundation. (u.å.). *What is animal assisted therapy?* Hämtad 15 januari 2011 från Therapet: Animal Assisted Therapy Foundation.
<http://www.therapet.com/about.php>

Uvnäs Moberg, K.(2010). *Närhetens hormon: Oxytocinets roll i relationer*. Stockholm: Natur & Kultur.

Velde B.P., Cipriani J. & Fisher G. (2005). Resident and therapist views of animal-assisted therapy: Implications for occupational therapy practice. *Australian occupational therapy journal*, 52(1), 43-50.

Velde, B. P. & Fidler, G. S. (2002). *Lifestyle performance: A model for engaging the power of occupation*. Thorofare, NJ: Slack.

Visser-Meily, A., Post, M., Gorter, JW., Berlekom, SB., Van Den Bos, T. & Lindeman E. (2006). Rehabilitation of stroke patients needs a family-centred approach. *Disability and Rehabilitation* 28(24), 1557 – 1561.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Wilcock, A. (2006). *An Occupational perspective of health*. (2. uppl.).Thorofare, NJ:SLACK.

World Federation of Occupational Therapists. (2004) *Definition of Occupational Therapy*. Hämtad 9 oktober 2011 på http://www.wfot.org/office_files/DEFINITIONS%20-%20DRAFT9%202009-2010.pdf